

Inspiració / Divinitat (VIII)

L'Orfeo (1607) de Claudio Monteverdi

En el cicle d'audicions musicals comentades *Inspiració / Divinitat*, iniciades al febrer de 2016, només en una sola ocasió hem abordat un títol operístic: el *Parsifal* (1882) de Richard Wagner (1813-1883). Des de l'Institut Art i Espiritualitat Sean Scully hem cregut que avui, com a complement a la darrera audició dedicada a les *Vespro della Beata Vergine* de Claudio Monteverdi (1567-1643), ho fem amb la *favola in musica L'Orfeo* (1607) del compositor cremonès.

Dins les ciències musicals, el mite d'Orfeu no és un mite qualsevol. Orfeu, així, és el cantor i músic per excel·lència dotat d'un so màgic capaç de sotmetre les passions humanes i els elements naturals. I en la història de la música occidental, si hi ha un moment màgic i singular és el que es va produir a la ciutat italiana de Màntua el febrer de 1607 amb l'estrena de **L'Orfeo**. L'estrena, basada en un bellíssim llibret d'Alessandro Striggio, va permetre l'assentament de les bases d'un dels gèneres musicals genuïnament occidentals: l'òpera.

Avui intentarem acostar-nos a *L'Orfeo* monteverdian ja no només des d'un punt de vista musical i històric, sinó a través d'un principi: el de concebre'l com una obra absolutament religiosa i espiritual. El mateix Monteverdi, en una carta de l'any 1616, havia indicat com aquesta obra el menava "*ad una giusta preghiera*". Així, segons el musicòleg Josep Ma Gregori, "la riquesa simbòlica que impregna el seu discurs sonor fa de *L'Orfeo* una mena d'òpera religiosa, escrita i pensada religiosament, gairebé com un acte litúrgic". Ara bé, ¿com nosaltres, homes i dones del segle XXI, ens podem acostar a una obra com aquesta sense caure en un fàcil reduccionisme basat només en una concepció esbiaixada i limitada a la interpretació i l'hermenèutica que ens proporcionen les ciències humanístiques?

I és que quan ens acostem a una obra com *L'Orfeo* estem intentant apropar-nos a la saviesa d'una tradició espiritual extingida. Això, òbviament, dificulta la definició d'alguns conceptes respecte d'altres tradicions espirituals o religioses que romanen vives. Així, a tall d'exemple, més enllà de si som

creients o no, acostar-nos a la *Passió segons Sant Mateu* de Johann Sebastian Bach significa aproximar-nos a una tradició religiosa que, en els nostres dies, té un nombrós col·lectiu de fidels i seguidors arreu del món. No és aquest el cas de l'orfisme, una tradició extingida de la qual només ens resten petites pistes. És a dir, hem de reconstruir molts punts per deducció i és important d'interrelacionar l'orfisme ja no només amb les seves habituals claus –esotèrica, religiosa o espiritual– sinó també amb una filosofia de l'antiguitat clàssica molt concreta i coneguda: la dels presocràtics i, més concretament, la de Parmènides d'Elea.

Parmènides ens va llegar un poema filosòfic que encara avui és objecte de debat i controvèrsia en els cercles filosòfics. De què ens parla aquest poema? Doncs ni més ni menys de com Parmènides, igual que Orfeu, va descendir als inferns, a les regions de l'Hades i del Tàrtar, allà d'on gairebé no torna ningú. Parmènides va viatjar en direcció a la seva pròpia mort i només així va poder "ascendir" al coneixement suprem. Per poder descendir als inferns, però, s'ha d'estar iniciat. Orfeu i Parmènides eren iniciats, per així poder retrobar l'autèntica condició d'home, que és la del Camí cap a l'U.

Aquest descens als inferns sembla que també va ser realitzat per Jesús de Natzaret. A l'Antiga Homilia sobre el gran dissabte s'explica com Jesús "va voler visitar aquells que viuen en tenebres i en l'ombra de mort. Ell, que és al mateix temps Déu i fill de Déu, va deslliurar de les seves presons i dels seus dolors Adam i Eva". Això és: va voler deslliurar el que més estimava. Orfeu, per la seva banda, va intentar rescatar Eurídice de l'Hades...

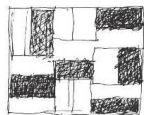
L'Orfeo, així, no és tan sols una història mitològica d'amor, sinó que conté l'essència de tots els registres del que és la pròpia vida: des de l'alegria més pura (actes primer i segon) fins al dolor més profund (escena de la *Mesaggiera* del segon acte). Però també és una invitació als misteris del poder de l'art musical sobre la natura explicitats en el tercer acte on, tanmateix, és on més es precisa la filiació neoplatònica i la lectura que se'n féu des de la cristologia del mite òrfic. No fou casualitat, així, que el cristianisme acabà per assentar-se de manera més fàcil en els territoris on havien existit cultes òrfics.

Oriol Pérez Treviño

Oriol Pérez i Treviño (Manresa, 1972). Musicòleg i assagista, és fundador i impulsor de l'Orquestra del Montsalvat. Al llarg de la seva trajectòria ha estat, entre d'altres, director general de L'Auditori de Barcelona, director artístic del Festival de Músiques de Torroella de Montgrí, coordinador general del Centre Robert Gerhard i de la

Xarxa de Músiques a Catalunya. Ha publicat diferents llibres i articles centrats en temàtiques relacionades amb el romanticisme i l'espiritualitat.

SANTACÈLIA
DE MONTSERRAT
INSTITUT ART I
ESPIRITUALITAT
SEAN SCULLY

FUNDACIÓ ABADIA DE MONTSERRAT, 2025

Institut Art i Espiritualitat Sean Scully

L'Orfeo de Monteverdi

Franc Kavčić, *The Lament of Orpheus*

Audició comentada per
Oriol Pérez Treviño

12 de gener de 2018, 16h · Santa Cecília de Montserrat